

Implementační karta klíčového opatření Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+

pro období 2021–2023

„Zvýšení kvality vzdělávání ve strukturálně postižených regionech“

Cíl opatření	
Zvýšit kvalitu vzdělávání ve strukturálně postižených regionech s důrazem na zvýšení účasti dětí v předškolním vzdělávání, metodickou podporu škol vzdělávajících vysoký podíl sociálně znevýhodněných žáků a jejich zřizovatelů.	
Soubor opatření a klíčových aktivit	
Opatření č. 1	Komplexní podpora pro školy v obcích s vyšším podílem dětí a žáků ohrožených sociálním vyloučením v Karlovarském a Ústeckém kraji
Klíčová aktivita 1.1	Posílení odborné kapacity a kompetence pro práci s různorodými skupinami dětí a žáků
Opatření č. 2	Omezení segregačních tendencí v základním školství
Klíčová aktivita 2.1	Metodická podpora zřizovatelů v oblasti regulace spádovosti
Opatření č. 3	Zvýšení účasti dětí na předškolním vzdělávání v Karlovarském a Ústeckém kraji
Klíčová aktivita 3.1	Odstranění objektivní finanční bariéry bránící v přístupu ke vzdělávání
Klíčová aktivita 3.2	Podpora spolupráce rodiny a školy
Opatření č. 4	Cílená finanční podpora nástupu čerstvých absolventů do pedagogické praxe ve školách v Karlovarském kraji
Klíčová aktivita 4.1	Finanční motivace čerstvým absolventům k nástupu do škol v Karlovarském kraji

Cíl opatření

Zvýšit kvalitu vzdělávání ve strukturálně postižených regionech s důrazem na zvýšení účasti dětí v předškolním vzdělávání, metodickou podporu škol vzdělávajících vysoký podíl sociálně znevýhodněných žáků a jejich zřizovatelů.

Zdůvodnění potřeby

Český vzdělávací systém je charakteristický výraznými nerovnostmi v kvalitě škol – a to v podobě regionálních nerovností i nerovností uvnitř regionů – které do velké míry determinují individuální vzdělávací výsledky a vedou k omezení rovnosti šancí na dosažení kvalitního vzdělání, a přetrvávajícím problémem je i velká závislost výsledků vzdělávání na socioekonomickém a kulturním statusu rodiny žáka a závislost vzdělanostních drah na rodičovských aspiracích. Důsledkem je, že diferenciací škol podle socioekonomického a kulturního statusu rodičů vede k omezenému pedagogickému optimismu¹ části českých učitelů – tedy důvěře, že v prostředí s kumulací žáků s nižším statusem lze výsledky žáků ze znevýhodňujícího prostředí posilovat.

Důležitou roli ve vyrovnávání nerovností ve vzdělávání hraje předškolní vzdělávání. To má podle zahraničních studií výrazný vliv na rozvoj předpokladů úspěšnosti začlenění dětí ze znevýhodněného prostředí do základních škol a další úspěšnost v životě. Pozitivní vliv je však evidován zejména v případech, kdy docházka trvá dva a více roku a je dostatečně kvalitní. **Investice do kvalitních předškolních programů pro sociálně znevýhodněné děti mohou mít během života jedinců 7-10násobnou návratnost ve zvýšení školní úspěšnosti, vyšší zaměstnanosti, nižší nemocnosti a kriminalitě.** Pozitivní efekty se přitom přenášejí i na děti podpořených dětí. I v dostupných českých datech ze sociálně znevýhodněných oblastí jsou dva roky školní docházky při kontrole dalších faktorů (vzdělání rodičů, lokalita, věk, etnicita) asociovány s vyšší úspěšností přechodu do standardních základních škol i přechodu na střední školu. Posílení předškolní docházky může být jednou z metod omezení problému školních odkladů.

V Karlovarském a Ústeckém kraji, kde je menší problém s kapacitami, je nutné zvažovat cesty, jak zapojit větší část dětí, často ze znevýhodněného prostředí, do předškolního vzdělávání. Podobně další indikátory jako **podíl odkladů a předčasné odchody** ukazují, že **největší problémy lze hledat v kraji Karlovarském a Ústeckém**. Zároveň jsou to kraje s nejvyšším podílem žáků vstupujících do oborů s výučním listem. Mezinárodní šetření i výběrová zjišťování realizovaná Českou školní inspekcí ukazují, že ve většině z nich mají nejvyšší výsledky žáci z Prahy a nejnižší žáci právě z Ústeckého kraje. Karlovarský kraj je specifický případ, jelikož se v naprosté většině šetření pohybuje na spodních příčkách s Ústeckým krajem (Výběrové zjišťování 2017, šetření gramotností, TIMSS, PIRLS, PISA kromě roku 2018).

Podobná data dokladují i průměrné dosahované výsledky z jednotných přijímacích zkoušek na střední školu i maturitních zkoušek.

Právě v Ústeckém a Karlovarském kraji se kombinuje řada problémů, které mohou být důvodem, ale zároveň klíčem ke zlepšení situace. V České republice je extrémně **silná závislost mezi socioekonomickým zázemím dítěte a vzdělávacími výsledky**, tj. dosažené vzdělávací výsledky žáků jsou ovlivněny jejich rodinným zázemím a místem bydliště. V Karlovarském a Ústeckém kraji jsou nejenom rodiče s nízkým socioekonomickým statusem, ale **přidává se k tomu řada sociálních problémů** – nekvalitní bydlení, exekuce atd.

Na druhou stranu, analýza na úrovni ORP poodkrývá komplexnější obraz, kde stále existují významné rozdíly uvnitř krajů a mohou existovat i mezi jednotlivými částmi obcí a školami.

¹ Termínem vzdělávací optimismus odkazujeme na anglický výraz „academic optimism“. Jde o učitelem pociťovaný potenciál dobře vzdělávat žáky a překonat socioekonomické faktory, které negativně ovlivňují výsledky jednotlivých žáků. Namísto zdůrazňování bezmoci tváří v tvář znevýhodňujícímu rodinnému prostředí se zaměřuje na možnosti školy a výuky. Tento optimismus má pozitivní dopad na výsledky žáků bez ohledu na jejich socioekonomické zázemí. V ČR ale závisí na celkovém socioekonomickém statusu třídy, což může omezovat posilování výsledků žáků (Straková, Greger, Simonová, 2018). Místo termínu „akademický optimismus“, který v češtině odkazuje spíše k akademické kariéře a rozvoji učitele, používáme více přiléhavější „pedagogický optimismus“.

Některé obce pozici sociálně znevýhodněných rodin dále komplikují vyčleňováním na okraj vzdělávacího procesu (segregace).

Ve výstupech vzdělávání se výrazně negativně odchyľují Karlovarský a Ústecký kraj. Výsledky těchto krajů v PISA se zde pohybují okolo či pod úrovní 450 bodů, zatímco výsledky nejlepších krajů se pohybují okolo či nad úrovní hodnoty 500. Socioekonomický status dnes v testech PISA vysvětľuje přes 40 % rozdílů v celkových výsledcích krajů. Existuje tak velký potenciál pro snížení krajových nerovností zlepšením kvality vzdělávací soustavy tím, že budeme usilovat o snížení závislosti mezi socioekonomickým statusem jednotlivých žáků a jejich výsledky.

Soubor opatření a klíčových aktivit

Opatření č. 1

Komplexní podpora pro školy v obcích s vyšším podílem dětí a žáků ohrožených sociálním vyloučením v Karlovarském a Ústeckém kraji

Cílem opatření je prostřednictvím komplexního systému podpory pro nejhroženější školy, které se potýkají s heterogenními kolektivy, nedostatečným zázemím v podobě podpůrných profesí a v důsledku podprůměrnými výsledky vzdělávání přispět k naplnění cíle „Snížení regionálních nerovností v dosahovaných výsledcích vzdělávání a snížení závislosti výsledků vzdělávání na sociálním statusu rodiny“.

V regionech dlouhodobě vykazujících nižší vzdělávací výsledky je nutné podpořit rozvoj kompetencí pedagogů v oblastech, které směřují ke schopnosti vzdělávat různorodé kolektivy dětí a rozvíjet potenciál žáků se sociálním a jiným znevýhodněním s důrazem na párovou výuku, posílení metodiky spolupráce s podpůrnými profesemi (asistenti pedagogů, speciální pedagogové, školní psycholog atd.) a terénními pracovníky nestátních neziskových organizací.

Programy DVPP budou pořádané na zakázku pro celý pedagogický sbor a rozšíření profesního rozvoje nad rámec stávajícího DVPP o ukázkové hospitace (i ve formě videonahrávek s následným rozborem vedeným odborníkem) a stáže na jiných školách. Větší prostor bude dán sdílení zkušeností ze vzdělávacích programů s kolegy. Programy budou zacíleny i na rozšíření supervize a koučování, obsahově pak budou v nabídce DVPP akcentovány nové trendy v pedagogice a jednotlivých oborech. Výběr škol bude realizován NPI ve spolupráci s ČŠI. Na identifikaci nejpotřebnějších škol bude obsahově navazovat nabídka pro takto identifikované školy v podobě komplexního DVPP, práce s jejich zřizovatelem, rodiči, pomoc s dotacemi atd.

Opatření budou realizována v souladu s aktivitou v implementační kartě ke střednímu článku, který by po pilotní fázi měl být nositelem těchto činností a zahrnuje následující klíčové aktivity.

Klíčová aktivita 1.1

Posílení odborné kapacity a kompetence pro práci s různorodými skupinami dětí a žáků

a) Realizace cílených programů vzdělávání formou DVPP podle potřeb školy – práce s heterogenními kolektivy, omezování školní neúspěšnosti, strategické řízení školy, vzdělávání pro pedagogické pracovníky s cílem eliminace stereotypů.

- zvyšování dovednosti učitelů identifikovat a reagovat na individuální potřeby dětí a žáků (podpora dynamické diagnostiky na úrovni školní práce, formativního hodnocení a metod, které zvyšují autonomii dětí a žáků, dovednost pracovat s chybou a podporují spolupráci a wellbeing)
- podpora spolupráce učitelů a dalších profesí v rámci školy (např. spolupráce mezi učitelem a asistentem pedagoga)
- cílené vzdělávání zaměřené na rozvoj jazykových dovedností dětí a žáků s romským etnolektem a obecně dětí a žáků ohrožených chudším jazykovým kódem včetně systematického rozšiřování slovní zásoby, která je nezbytná pro úspěch ve vzdělávání

Dojde k vytvoření a využívání modulárního programu cílené podpory pro školy v obcích s vyšším počtem sociálně vyloučených lokalit a segregovaných škol. V místech realizace (Ústecký a Karlovarský kraj) budou vytvořeny personální kapacity v rámci NPI, které budou schopny zajistit koordinaci podpory (v budoucnu tato úloha přejde na střední článek podpory, v pilotní fázi ověřování středního článku by bylo vhodné, aby ověřoval i tuto

úlohu). Kmenoví zaměstnanci NPI budou ve spolupráci s ČŠI kontaktovat vytipované školy s nabídkou podpory. V rámci poskytnuté podpory budou hledat vhodné formy DVPP, zajistit nebo zprostředkují DVPP. Dále budou koordinovat rozhodné aktéry v území (škola, zřizovatel, OSPOD, NNO) v oblasti.

b) Cílená podpora navýšení kapacit podpůrných pedagogických pozic

V aktivitě bude podpořeno navýšení kapacit odborných pozic zajišťujících podporu pedagogickým pracovníkům, tj. mzdové prostředky zajišťující možnost zaměstnat speciální pedagogy, školní asistenty atd. Podpora bude určena pro školy mající nevyšší míru zatížení socioekonomickým statusem žáků.

c) Výzkumné šetření ke stavu zajištění dostatku absolventů v podpůrných pedagogických pozicích

Bude provedena analýza potřebnosti počtu absolventů magisterských studijních programů vysokých škol pro obsazení poptávaných podpůrných pedagogických pozic ve školách a školských zařízeních. Cílem je zjištění, zda stávající kapacity vysokých škol jsou dostatečné. Pokud nikoli, bude výstupem i návrh řešení.

d) Spolupráce státu a aktérů ve vzdělávání, včetně zřizovatelů a jejich metodická podpora

- case management a koordinace aktérů pracujících s konkrétními rodinami (školy, OSPOD, neziskové organizace, úřady práce, pediatři, psychosociální služby)
- sdílení pozic odborně kvalifikovaných specialistů (např. speciální pedagog, školní psycholog apod.)
- dotační poradenství
- sdílení dobré praxe, vysvětlování výhod inkluzivního vzdělávání
- spolupráce s neziskovým sektorem (např. sbírka počítačů či vytvoření platformy/fondu, ve kterém se bude sbírat technika na sdílení)
- podpora dětí a žáků se zdravotním znevýhodněním a jejich přístupu ke speciálnímu vybavení pro zapojení do vzdělávání
- ve spolupráci se zřizovateli škol (dialog s SMO ČR a SMS ČR v hledání pozitivních příkladů praxe) alokování dostatečných finančních prostředků pro školy a školská zařízení na pořízení a průběžnou obnovu vybavení a zajištění dostatečné digitální infrastruktury škol.

Období realizace:	2021-2023
Financování:	SR, ESF
Výstupy:	Počet zasažených škol, počet pedagogických pracovníků vzdělávaných v rámci tematicky zaměřeného DVPP, počet zasažených zřizovatelů.
Opatření č. 2	Omezení segregáčních tendencí v základním školství

Etnická segregace je rizikovým jevem prohlubujícím diferenciaci v rámci vzdělávací soustavy. V základním školství jsou stále školy vzdělávající více jak třetinu romských žáků a některé s převahou romských žáků. Jen v malém množství případů je tato koncentrace vysvětlitelná prostorovou segregací. Studie ukazují, že k segregáčním tendencím může vést účelové využívání spádovosti ve městech, doporučení „lehčích“ (z pohledu vnímané pověsti) základních a bývalých praktických škol a hromadné přesuny žáků z majoritní populace, pokud počet žáků z minorit překročí kritickou hranici (cca 20 % i méně). Dalším faktorem přechodu do bývalých praktických či segregovaných škol bývá důsledek nárůstu školních absencí a souvisejícího zhoršeného prospěchu.

Klíčová aktivita 2.1	Metodická podpora zřizovatelů v oblasti regulace spádovosti
<p>Cílem je posílení metodické podpory zřizovatelům škol v oblasti regulace spádovosti se zaměřením na tvorbu map a dostupnost dat o segregaci ve školství. Vyšší metodická podpora bude zajištěna i školským poradenským zařízením a bude posílena jejich kontrola a revize práce v oblastech, kde se segregace vyskytuje. Cílem klíčové aktivity je snížení míry segregace.</p> <p>V aktivitě bude pravidelně aktualizována a využívána pro práci se zřizovateli mapa spádovosti pro jednotlivá území, která umožní identifikaci rizikově nastavených spádových obvodů umožňujících vznik segregovaných škol. Mapa bude využívána jako informační zdroj pro zřizovatele, školy i zákonné zástupce (bude se jednat o veřejná data) i jako nástroj pro další úpravy školské soustavy v rámci řízení o zápisu do rejstříku škol a školských zařízení.</p> <p>Nastaven bude i postup spolupráce klíčových aktérů v území. Toto know-how (spojené jak s konkrétními zaměstnanci, kteří se budou podílet na realizaci projektu, tak na úrovni organizací – NPI a MŠMT) bude následně využito při zavádění středního článku podpory.</p>	
Období realizace:	2021–2023
Financování:	ESF
Výstupy:	Počet zřizovatelů, kteří jsou příjemcem metodické podpory při snižování segregace.
Opatření č. 3	Zvýšení účasti dětí na předškolním vzdělávání v Karlovarském a Ústeckém kraji
<p>Cílem opatření je napomoci zvýšit účast dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí na předškolním vzdělávání jako prevenci možného školního neúspěchu a včasnými opatřeními redukovat dopad rizikových faktorů na straně rodiny. Jedním z důvodů neúčasti na předškolním vzdělávání je existence objektivních finančních bariér přístupu ke vzdělávání.</p>	
Klíčová aktivita 3.1	Odstranění objektivní finanční bariéry bránících v přístupu ke vzdělávání
<p>Jedním z klíčových faktorů, který může pomoci zvýšit účast dětí na předškolním vzdělávání, je úhrada stravného. To by mohlo přivést děti, které se ho neúčastní kvůli finanční situaci rodičů. Z dostupných dat navíc plyne, že stravování ve školních zařízeních má pozitivní dopady na začlenění dítěte do kolektivu, školní docházku. Pozitivní vliv obědů zdarma pro děti z chudých rodin pak reflektují zejména ředitelé mateřských škol, kdy 70 % z nich pozorovalo zlepšení docházky, 60 % jejich výsledky a zvýšil se i počet chudších dětí v MŠ (37 %), část dětí tedy MŠ pravidelně nenavštěvuje právě kvůli finanční náročnosti.</p> <p>V aktivitě dojde k rozšíření dotačního programu „Podpora školního stravování žáků základních škol“ o cílovou skupinu dětí navštěvující mateřské školy v Ústeckém a Karlovarském kraji a navýšení její alokace.</p>	
Období realizace:	2022-2023
Financování:	SR, případně možnost využití ESIF <ul style="list-style-type: none"> - Navýšení alokace dotačního programu „Podpora školního stravování žáků základních škol“ o 30 000 000 Kč. Je kalkulováno s podporou 10 % dětí v Ústeckém a Karlovarském kraji.
Výstupy:	Úprava dotačního programu na podporu stravného ve školách a jeho rozšíření o mateřské školy a jeho zacílení na Karlovarský a Ústecký kraj.
Klíčová aktivita 3.2	Podpora spolupráce rodiny a školy
<p>Důležitým faktorem je ale i spolupráce rodiny a školy v oblasti předškolního vzdělávání. V této souvislosti je potřeba zvyšovat informovanost rodičů o přínosech předškolního vzdělávání pro jejich děti a jejich aktivní zapojení do vzdělávání. Tyto aktivity jsou zajišťovány převážně nestátními neziskovými organizacemi, proto je nutné navázat úzkou spoluprací s místními NNO při aktivizaci</p>	

rodičů dětí, které nenavštěvují předškolní vzdělávání a informovat je o možnosti úhrady nákladů na stravu a terénní sociální práci. Podpořena bude i koordinace aktivit s aktéry v území (škola, zřizovatel, OSPOD, NNO), např. v oblasti case managementu, práce s rodinami, sociálně aktivizačních služeb atd.

V současnosti jsou tyto aktivity podporovány ve vztahu integrace romské menšiny skrze dotační program MŠMT („Podpora integrace romské menšiny“). Cíl výzvy bude tedy nově **rozšířen na zajištění integrace dětí, žáků a mládeže ze socio-ekonomicky znevýhodněných rodin** prostřednictvím projektů nestátních neziskových organizací, podporu vzdělávání dětí, přípravu na úspěšnou školní docházku, podporu spolupráce rodiny a školy a preventivní působení na předčasné ukončování vzdělávání žáků.

Období realizace:	2020-2023
Financování:	SR, ESIF – navýšení alokace příslušného dotačního programu o 20 000 000 Kč.
Výstupy:	Úprava a rozšíření dotačního programu Podpora integrace romské menšiny a jeho zacílení na Karlovarský a Ústecký kraj s navýšením alokace
Opatření č. 4	Cílená finanční podpora nástupu čerstvých absolventů do pedagogické praxe ve školách v Karlovarském kraji

Cílem opatření je posílení pedagogických kapacit v Karlovarském kraji, který dlouhodobě vykazuje nejvyšší podíl nekvalifikovaných pedagogů. Jedním z důvodů horších výsledků některých regionů a škol je koncentrace nedostatku kvalifikovaných a kvalitních pedagogů. Nejpalčivější je problém v Karlovarském kraji, kde je 12,5 % pedagogů bez kvalifikace a nedostatek odborně kvalifikovaných specialistů (např. speciální pedagog, školní psycholog). **Důvodem tohoto stavu je mj. fakt, že v Karlovarském kraji nepůsobí vysoká škola připravující učitele** a jsou zde celkově omezené možnosti, jak dosáhnout vysokoškolského vzdělání. Absolventi středních škol odjíždějí za terciárním vzděláním do jiných měst, kde po ukončení studií ve velké míře zůstávají. Karlovarský kraj zároveň vykazuje nejvyšší průměrný věk učitelů ze všech krajů ČR (48,7 let).

Cílem opatření je **poskytnout finanční motivaci čerstvým absolventům** (do 5 let od získání kvalifikace) vysokých škol (kvalifikovaným pedagogickým pracovníkům) **k nástupu do škol v Karlovarském kraji v podobě náborového příspěvku**. Náborový příspěvek je standardní nástroj personální politiky, který je hojně využíván i ve veřejném sektoru (Policie ČR, Armáda ČR, Česká pošta) a je navázán na dlouhodobé působení podpořeného v dané pozici (závazek působit 5 let).

Klíčová aktivita 4.1	Finanční motivace čerstvým absolventům k nástupu do škol v Karlovarském kraji
-----------------------------	--

Cílem je **poskytnout finanční motivaci čerstvým absolventům** (do 5 let od získání kvalifikace) vysokých škol (kvalifikovaným pedagogickým pracovníkům) **k nástupu do škol v Karlovarském kraji v podobě náborového příspěvku**. Náborový příspěvek je standardní nástroj personální politiky, který je hojně využíván i ve veřejném sektoru (Policie ČR, Armáda ČR, Česká pošta) a je navázán na dlouhodobé působení podpořeného v dané pozici (závazek působit 5 let). Pro plně kvalifikované začínající učitele a absolventy studia učitelství, kteří začnou působit ve školách v Karlovarském kraji, bude vytvořen dotační program financovaný z prostředků MŠMT se spoluúčastí Karlovarského kraje.

Období realizace:	2021-2023
Financování:	SR - Při předpokládané roční podpoře maximálně 100 začínajících učitelů – absolventů částkou 100 000 Kč, náklady činí 10 000 000 Kč.
Výstupy:	Dotační program pro finanční motivaci
Návazná opatření	

Z důvodu omezené časové působnosti této implementační karty nebyla věnována zvýšená pozornost všem relevantním tématům, která s kvalitou vzdělávání nejen ve strukturálně postižených regionech souvisí. Těmito tématy jsou zejména prevence předčasných odchodů ze vzdělávání, kvalita učňovského vzdělávání ve vazbě na inovaci oborové soustavy středního odborného vzdělávání a další.

A) Komplexní podpora pro školy v obcích s vyšším podílem dětí a žáků ohrožených sociálním vyloučením

Vyhodnotit přínosy programů a činnost zakotvit jako jednu z aktivit středního článku podpory.

B) Omezení segregačních tendencí v základním školství

Vyhodnotit přínosy aktivity a činnost zakotvit jako jednu z aktivit středního článku podpory.

C) Zvýšení účasti dětí na předškolním vzdělávání v Karlovarském a Ústeckém kraji.

Vyhodnotit přínosy aktivity a rozhodnout o jejím případném celorepublikovém zaměření.

D) Cílená finanční podpora nástupu čerstvých absolventů do pedagogické praxe a jejich návratu do Karlovarského kraje

Vyhodnotit přínosy aktivity a rozhodnout o jejím pokračování.

Územní zaměření

Ústecký a Karlovarský kraj